

2. Єрмолаєва В. В. Особливості та проблеми інноваційного розвитку в Україні / В. В. Єрмолаєва // Держава та регіони. – 2010. – № 6. – С. 275 – 280.
3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: [навчальний посібник] / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 324 с.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. Л. І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – С. 41 – 42.
5. Йохна М. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: підручник / М. В. Йохна, В. В. Стадник. – К.: Академія, 2005. – С. 107 – 111.
6. Квасницька Р. С. Особливості інноваційної діяльності підприємств у сучасних умовах / Р. С. Квасницька, Н. С. Ардашкіна // Вісник Хмельницького національного університету, 2009. – № 6. – С. 249.
7. Максимова Т. С. Формування інноваційної політики на підприємстві / Т. С. Максимова, О. В. Філімонова, К. В. Лиштван // Економічний вісник Донбасу. – 2010. – № 2(20). – С. 180 – 183.
8. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [статистичний збірник] / За ред. І. В. Калачова. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 287 с.
9. Новак О. В. Деякі аспекти формування інноваційної політики будівельних підприємств / О. В. Новак // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 4(8). – С. 70 – 74.

Рецензент – д.е.н., професор Махмудов Х. З.

УДК 1.027:338.43.009.12:6331.11

МЕТОДИКА КОМПЛЕКСНОЇ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Дубина А.О., аспірант

Полтавська державна аграрна академія

У даній статті здійснено спробу детальніше та глибше дослідити процеси формування конкурентних переваг та досягнення високо рівня конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства на аграрному ринку України. Адже сприяти входженню нашої країни в коло розвинутих постіндустріальних держав можливо лише в разі забезпечення зростання конкурентоспроможності всіх її сфер, зокрема агропромислового виробництва. На сучасному етапі економічного розвитку невирішеними залишаються питання ресурсозабезпечення підприємств, використання інноваційних технологій виробництва, диспаритету цін, якості продукції, інтеграційних зв'язків між виробниками та переробними підприємствами, низької платоспроможності населення, ефективного державного регулювання та фінансової підтримки розвитку сфер АПК. Отже, пріоритетом у розвитку аграрного виробництва має стати забезпечення високої якості конкурентних переваг, а отже і конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки на внутрішньому і зовнішніх аграрних ринках. Першоджерелом для покращення ситуації, що склалася по досліджуваному питанні, може слугувати виключно проведення раціонального первинного дослідження якості конкурентних переваг підприємств.

This paper makes an attempt to more deeply explore the processes and creating competitive advantages and achieve a high level of competitiveness of agricultural enterprises in the agricultural market of Ukraine. After facilitate the entry of our country into the circle of developed post-industrial countries is possible only in the case of ensuring the growth of competitiveness of all sectors, including agricultural production. At the present stage of economic development remain unresolved issue of resource companies using innovative production technologies disparity in prices, product quality, integration links between producers

and processors, low solvency of the population, an effective government regulation and financial support for the development of agribusiness. Thus, the priority development of agriculture should be to ensure high quality competitive advantages, and thus the competitiveness of domestic agricultural products and processed products in domestic and foreign agricultural markets. The primary source for the improvement of the situation on the test questions can be the only rational conduct primary research as a competitive advantage.

Постановка проблеми. Діяльність аграрних підприємств за умов ринкової економіки пов'язана з необхідністю завоювання і укріплення власних позицій в конкурентному середовищі, що на ринку створювалось як під впливом лібералізації цін, так і завдяки реалізації регулюючої ролі держави [3, с. 131]. Всебічний аналіз становища, в якому перебуває те чи інше сільськогосподарське підприємство, у конкурентному середовищі можливо лише за допомогою всеосяжної та ґрунтовної методи оцінки конкурентних переваг. Яка на даний момент відсутня.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш помітний вклад в сучасну теорію конкуренції та дослідження понять, пов'язаних з конкурентоспроможністю, зробив М. Портер. Аналіз конкуренції та конкурентоспроможності підприємства також проводили в своїх працях такі іноземні вчені, як Ж.-Ж. Ламбен, Дж. Дей, П. Дойль, Р. Уенслі, Ф. Котлер. Серед вітчизняних та російських дослідників потрібно гідні уваги публікації Р.А. Фатхутдінова, Г.Л. Азоева, В.С. Білошапки, Г. Михайлика, О. Германа, М. Гельвановського, Л.М. Піддубної, О. Юданова. Думки вітчизняних і зарубіжних вчених з приводу цих питань різновекторні, по деяким аспектам вони збігаються, але часто існують різкі протиріччя.

Постановка завдання. Основним завданням статті є опис розробленої методики дослідження рівня якості конкурентних переваг сільськогосподарського підприємства. Так як даний момент єдиної системи показників чи переліку спеціалізованих методів аналізу конкурентних переваг не існує.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентні переваги підприємства за джерелами їх виникнення можна поділити на внутрішні і зовнішні. Внутрішні – це характеристики внутрішніх аспектів діяльності підприємства, які перевищують аналогічні характеристики пріоритетних конкурентів [5, с. 34]. Зовнішні конкурентні переваги – це ті, які базуються на спроможності підприємства створити більш значимі цінності для споживачів його продукції, що створює можливості більш повного задоволення їхніх потреб, зменшення витрат чи підвищення ефективності їх діяльності. Зрозуміло, що базисом загальної конкурентної переваги підприємства є переваги внутрішні, однак, це всього лише потенціал досягнення підприємством своїх конкурентних позицій [4, с. 122].

Можна виділити наступні різновиди внутрішніх та зовнішніх конкурентних переваг підприємства (рис. 1).

Перелік конкурентних переваг підприємства потребує певних пояснень і коментарів. Що стосується внутрішніх конкурентних переваг:

- виробничі – продуктивність праці, економність витрат;
- технологічні – сучасність, гнучкість технологічних процесів;

Рис. 1. Зовнішні та внутрішні конкурентні переваги [власна розробка]

- кваліфікаційні – професійність, майстерність, активність персоналу;
- організаційні – сучасність гнучкість, організаційної структури;
- управлінські – ефективність діючої системи менеджменту [3, с. 146];
- інноваційні – системи розробки та впровадження «ноу-хау»;
- спадкові – ринкова культура підприємства, традиції, історія;
- економічні – наявність джерел фінансування, платоспроможність;
- географічні – близькість до джерел ресурсів, ринків збуту.

До зовнішніх конкурентних переваг підприємства можна віднести наступні:

- інформаційні – діючі системи збирання та обробки даних та ін.;
- конструктивні – технічні характеристики продукції, дизайн;
- якісні – рівень якості продукції за оцінками споживачів [1, с. 89];
- поведінкові – ступінь поширення філософії маркетингу;
- кон'юнктурні – ринкові умови діяльності, конкурентне середовище;
- сервісні – рівень та якість послуг, що надаються підприємством;
- іміджеві – загальні уявлення споживачів про підприємство;
- цінові – рівень ринкової влади підприємства та можливості зміни цін;
- збутові – портфель замовлень, методи розподілу продукції;
- комунікаційні – способи розповсюдження інформації [6, с. 89].

Отже, враховуючи вищесказане, для діагностики конкурентних переваг підприємства аграрного сектору необхідно, по-перше, підібрати два підприємства-конкуренти подібні до досліджуваного за спеціалізацією виробництва, середньообліковою чисельністю працівників та ін. Пропонуємо розділити

внутрішні та зовнішні конкурентні переваги на 9 та 10 груп відповідно. Для їх аналізу використаємо метод експертних оцінок.

Наведемо перелік груп та підгруп внутрішніх конкурентних переваг (табл. 1). Включення до підгруп показники може бути довільним за бажанням дослідника (як кількісні так і якісні).

Таблиця 1

Характеристика груп внутрішніх конкурентних переваг

[власна розробка]

№ п/п	Конкурентні переваги	
1	Виробничі	
	1.1	Продуктивність праці
	1.2	Економність витрат
	1.3	Раціональність експлуатації основних фондів
	1.4	Забезпеченість матеріально-технічними ресурсами
2	Технологічні	
3	Кваліфікаційні	
	3.1	Професійність, майстерність, активність, творчість персоналу
	3.2	Схильність до нововведень
4	Організаційні	
	4.1	Сучасність, прогресивність, гнучкість наявної організаційної структури
5	Управлінські	
	5.1	Ефективність і результативність діючої системи менеджменту
	5.2	Управління збутовими процесами
	5.3	Дієвість системи мотивування персоналу
6	Інноваційні	
	6.1	Наявність і впровадження «ноу-хау»
7	Спадкові	
	6.2	Корпоративна культура підприємства
	6.3	Традиції
	6.4	Історія розвитку
8	Економічні	
	8.1	Фінансова незалежність
	8.2	Ліквідність
	8.3	Прибутковість
	8.4	Рентабельність
9	Географічні	
	9.1	Розміщення
	9.2	Близькість до джерел матеріальних та людських ресурсів
	9.3	Збут

Максимальна кількість балів, яку може отримати підприємство за одним показником – 3 бали. За результатами експертних оцінок внутрішніх конкурентних переваг підприємства та його найближчих конкурентів отримуємо загальну їх характеристику, її елемент наведений нижче (табл. 2).

Для наглядності результатів діагностики внутрішніх конкурентних переваг досліджуваного підприємства у порівнянні з його найближчими конкурентами зобразимо результати оцінок у вигляді гістограми (рис. 2).

Елемент характеристика внутрішніх конкурентних переваг підприємства [розроблено та розраховано автором]

№	Конкурентні перевага	Показники конкурентних переваг	Підприємства			
			Досліджуване	Конкурент 1	Конкурент 2	
Виробничі						
1	1.1	Продуктивність праці	Вартість валової продукції на 1 працівника, тис. грн	3385,42	12,11	39,87
	1.2	Економність витрат	Виробничі витрати на 1 грн прибутку по рослинництву, грн	702,42	463,60	485,61
			Виробничі витрати на 1 грн прибутку по тваринництву, грн	-78,17	70,25	49,88
	1.3	Раціональність експлуатації основних фондів	Фондозабезпеченість, тис. грн	3,65	5,61	3,49
			Фондоозброєність, тис. грн	46,29	67,80	66,84
1.4	Забезпеченість МТ ресурсами	Питома вага машин та обладнання, %	32,8	15,2	60,0	
Технологічні						
2	2.1	Сучасність, гнучкість техпроцесів	Рівень спрацьованості МТП та обладнання, %	60,0	75,0	55,0

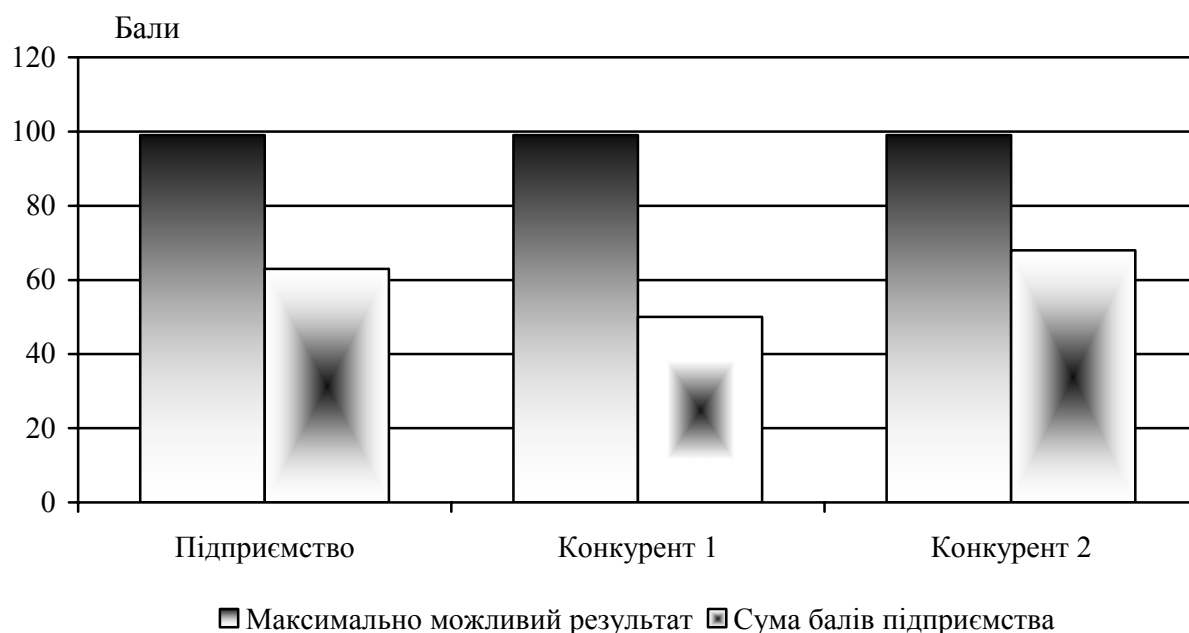

Рис. 2. Порівняльна оцінка внутрішніх конкурентних переваг підприємства [розроблено та розраховано автором]

Щоб більш глибоко дослідити внутрішні конкурентні переваги досліджуваного підприємства зобразимо склад результатів експертних оцінок по досліджуваному питанню (рис. 3).

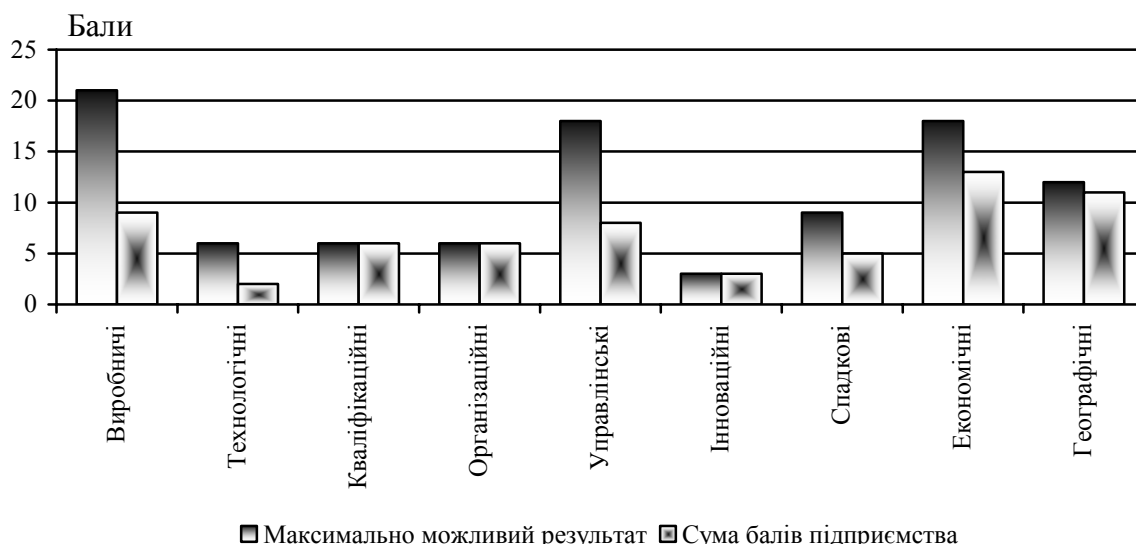

Рис. 3 Приклад порівняння максимально можлива та реально існуюча оцінка внутрішніх конкурентних переваг підприємства [розроблено та розраховано автором]

Нижче наведений перелік груп зовнішніх конкурентних переваг підприємства та їх підгруп, за якими доцільно проводити оцінку при дослідженні загальної якості конкурентних переваг (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристика груп зовнішніх конкурентних переваг підприємства
[власна розробка]

№ п/п	Конкурентні переваги	
1	2	
1	Інформаційні	
	1.1	Діючі на підприємстві системи збирання та обробки даних
	1.2	Ступінь поінформованості підприємства про стан і тенденції розвитку ринку, дію сил та умов навколишнього бізнес-середовища
2	Конструктивні	
	2.1	Технічні характеристики продукції
	2.2	Дизайн
3	Якісні	
	3.1	Рівень якості продукції за оцінками споживачів
4	Поведінкові	
	4.1	Ступінь поширення філософії маркетингу серед працівників підприємства
	4.2	Націленість його діяльності на задоволення потреб споживачів
5	Кон'юнктурні	
	5.1	Ринкові умови діяльності
	5.2	Конкурентне середовище
6	Сервісні	
	6.1	Рівень та якість послуг, що надаються підприємством
7	Іміджеві	
	7.1	Загальні уявлення споживачів про підприємство, популярність
	7.2	Думка споживачів щодо товарів підприємства
8	Цінові	
	8.1	Рівень ринкової влади підприємства
	8.2	Можливості зміни цін

№ п/п	Конкурентні переваги	
1	2	
9	Збутові	
	9.1	Портфель замовлень
	9.2	Методи розподілу продукції
10	Комунікаційні	
	10.1	Канали і способи розповсюдження інформації про підприємство
	10.2	Наявність і використання зворотного зв'язку

Окресливши коло показників для діагностики зовнішніх конкурентних переваг підприємства, проведемо її методом експертних оцінок. Для наглядності результатів зобразимо їх на графіку (рис. 4).

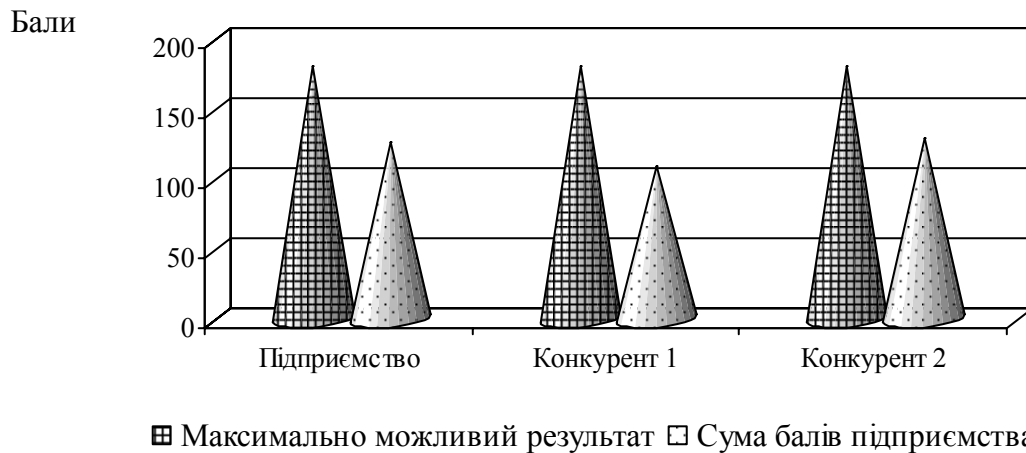

Рис. 4. Приклад порівняльної оцінки зовнішніх конкурентних переваг підприємства [розроблено та розраховано автором]

Щоб остаточно визначити проблемні зони зовнішніх конкурентних переваг досліджуваного підприємства зобразимо на графік, що проілюструє нам максимальні результати по кожній групі, та рівень, який на даний момент має досліджуване підприємство (рис. 5).

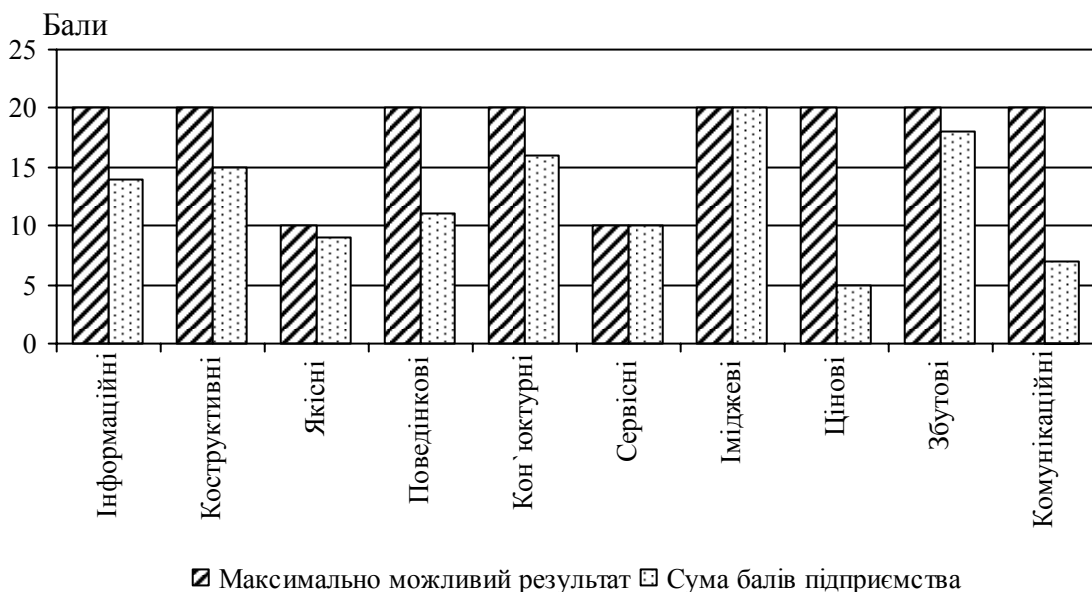

Рис. 5. Максимально можлива та реально існуюча оцінка зовнішніх конкурентних переваг підприємства [розроблено та розраховано автором]

Отже, роблячи загальний підсумок по діагностиці зовнішніх конкурентних переваг досліджуваного підприємства по запропонованій методиці можемо сказати, що найсильнішими їх групами є сервісна, іміджева, якісна та збутова групи зовнішніх конкурентних переваг. Достатній рівень мають кон'юнктурна, інформаційна та конструктивна групи внутрішніх конкурентних переваг. А найслабшими є поведінкова, цінова та комунікаційна групи зовнішніх конкурентних переваг. Загалом же, провівши діагностику конкурентних переваг досліджуваного підприємства ми отримали змогу визначити шість основних груп конкурентних переваг, що мають серйозні недоліки та низький рівень оцінки. Серед внутрішніх конкурентних переваг це такі: управлінська, виробнича та технологічна групи. Серед зовнішніх – такі: поведінкова, цінова та комунікаційна.

Висновки. Підприємства аграрного сектору економіки в сучасних умовах повинна швидко і гнучко реагувати на постійні зміни в оточуючому ринковому конкурентному середовищі. В процесі пошуку заходів для зростання конкурентоспроможності господарств на рину науковці-економісти звертають все більшу увагу на дослідження питань удосконалення системи аналізу якості конкурентних переваг та конкурентоспроможності загалом. Дослідження по цьому питанню є невід'ємною складовою еволюції економічної науки. Однак, якщо на сьогоднішній день оцінка рівня конкурентоспроможності широко освітлена як вітчизняними так і зарубіжними вченими, то питання визначення якості конкурентних переваг у системному виразі залишається малодослідженим. Саме тому у даній статті зроблена спроба описати методику комплексної оцінки конкурентних переваг підприємства.

Список використаних джерел:

1. Іванов М.О. Конкурентоспроможність підприємства: системний підхід / М. О. Іванов. // Економіка України. – 2009. – № 4. – С. 89-91.
2. Лука О.Ф. Міжнародна конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва в Україні / О.Ф. Лука // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 131-138.
3. Немцов В.Д. Стратегічний менеджмент: [навчальний посібник] / В.Д. Немцов, Л.Є. Довгань. – К.: УВПК Ексоб, 2009. – 560 с.
4. Овсянніков О.В. Формування зовнішньоторговельних відносин на ринку зерна в Україні / О.В. Овсянніков // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С. 122-127.
5. Юданов А.Ю. Конкуренція: теорія і практика: [монографія] / А.Ю. Юданов. – М.: «Гном-прес», 2008. – с. 278.
6. Ярошенко С.П. Резерви підвищення конкурентоспроможності [монографія] / С.П. Ярошенко. – Суми: Козацький вал, 2009. – 265 с.

Рецензент – д. е. н., професор Березіна Л. М.

УДК 658.014

РИНОК ПРАЦІ В АПК: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ

Дядик Т. В., к.е.н., доцент

Полтавська державна аграрна академія

Узагальнено теоретичні дослідження щодо важелів впливу на сучасний ринок праці, в тому числі в аграрній сфері. Розглянутий склад населення за економічною активністю в Полтавському регіоні, проаналізована динаміка найманих працівників та їх питомої ваги від загальної кількості зайнятих у промисловості та сільському господарстві. Висвітлені співвідношення попиту та пропозиції робочої сили на зареєстрованому ринку